

Disertační práce

Hospodářskosoutěžní omezení práv duševního vlastnictví

Abstrakt

Tomáš Kubeša

2015/2016

1. Charakteristika tématu

Právo duševního vlastnictví a soutěžní právo jsou vzájemně, ze své podstaty, v poněkud protichůdném postavení. Právo duševního vlastnictví směřuje k poskytnutí jisté míry ochrany postavení subjektů, kterým svědčí¹. Právo soutěžní naproti tomu je principiálně namířeno právě proti situaci, kdy jsou některé subjekty či soutěžitelé bez dostatečného důvodu zvýhodňováni na rozdíl od jiných². Jedním z klíčových pojmů soutěžního práva a cílů, ke kterému směřuje, je ochrana tzv. *level playing field*³, které naopak ochrana či prosazování práv duševního vlastnictví může významně narušit.

Mohou tak vznikat situace, ve kterých korektní aplikace platného práva v rámci jednoho právního odvětví vede k porušení právních norem jiného právního odvětví. Na tomto základě vzniká v právním řádu pnutí, které je pro zachování konsistence právního řádu nezbytné překonat.

Upřesnění vzájemného postavení obou právních odvětví je tématem, jehož zpracování postrádá v českém právním prostředí z historického pohledu svou hloubku. Vzhledem k dynamickému vývoji obou odvětví zejména v evropském a světovém kontextu je navíc nezbytné pohled na vzájemný vztah obou odvětví neustále aktualizovat.

Současně platné a účinné české právo přitom neobsahuje explicitní úpravu vztahu práva duševního vlastnictví a soutěžního práva. Při snaze o důkladné pojetí zvoleného tématu se tak nelze opřít o jasný text právního předpisu. Některým vybraným otázkám vztahu obou odvětví se věnoval evropský zákonodárce, nicméně spíše okrajovým způsobem⁴. Širší pozornosti se tématu dostalo v oblasti podpůrných a vysvětlujících materiálů, vydávaných Evropskou komisí⁵, nicméně ani tyto materiály nezachycují problematiku v celé její šíři. Je dále třeba mít

---

¹ Jak je objasněno dále k poznámce k terminologii.

² ODUDU, O. *The Boundaries of EC Competition Law*. Oxford University Press, 2006, s. 10, ISBN 9780199278169

³ LIANOS, Ioannis, GERADIN, Damien. *Handbook on European Competition Law: Enforcement and Procedure*. Northampton: Edward Edgar Publishing, 2013, s. 548, ISBN 9781782546092

⁴ Příkladmo v Nařízení Komise (EU) č. 316/2014 ze dne 21. března 2014 o použití čl. 101 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie na kategorie dohod o převodu technologií

⁵ K výše citovanému nařízení se jedná například o Sdělení Komise Pokyny o použití článku 101 Smlouvy o fungování Evropské unie na dohody o převodu technologií 2014/ C 89/03

na paměti, že tyto materiály sice mají značný vliv na aplikaci právních předpisů⁶, samy o sobě však nejsou přímo závazné.

Řešené téma přitom nelze opomíjet, neboť se skutečně objevují soudní řízení, ve kterých se k němu vyjadřují orgány soudní moci. Tato soudní řízení přitom vychází jak z oblasti práva soutěžního, tak i práva duševního vlastnictví. Právě v těchto řízeních se jasně projevuje nedostatek normativní úpravy problematiky. Vznikající judikatura však může posloužit jako vodítko pro další úvahy nad tématem.

Vzhledem k absenci normativní úpravy řešené problematiky a prozatím jen omezeném objemu judikatury nezbyvá, než se obrátit na doktrinní zdroje. V právní doktríně nechybí pojednání, rozebírající na kvalitativně vysoké úrovni otázky, spojené s právem duševního vlastnictví⁷, stejně tak nechybí obdobně kvalitní práce v oblasti práva soutěžního⁸. Řada těchto pojednání se okrajově věnuje i přesahům do druhého ze zmíněných odvětví⁹. Opravdu silná, aktuální práce, věnující se vztahu obou odvětví však do značné míry chybí.

Řada jednotlivých institutů práva duševního vlastnictví, běžně užívaných a kvalitně popsanych v odborné literatuře, navíc podpořených judikaturou, má také soutěžněprávní přesahy, které však již nejsou tématem kvalitních rozborů. Ve své disertační práci se pokusím tuto existující mezeru poněkud zaplnit.

---

⁶ Pokyny Komise jsou však často odkazovány přímo v rozhodnutích soutěžních úřadů, příkladmo v rozhodnutí ÚOHS ze dne 5. 12. 2014, sp. zn. ÚOHS-R8/2010/HS-25769/2014/312/HBt, ve věci *Sokolovská uhelná*.

⁷ Příkladmo TELEČ, Ivo. *Právo duševního vlastnictví v informační společnosti*. Praha: Leges, 2015, 240 s. ISBN 9788075020611, TELEČ, Ivo. *Pojmové znaky duševního vlastnictví*. Praha: C.H. Beck, 2012, ix, 153 s. ISBN 9788074004254, JAKL, Ladislav. *Nový občanský zákoník a práva k duševnímu vlastnictví*. Praha: Metropolitan university Prague Press, 2014, 244 s. ISBN 9788087956014, CIMOLI, Mario. *Intellectual property rights: legal and economic challenges for development*. Oxford: Oxford University Press, 2014, x, 529 s. ISBN 9780199660759, MOSSOFF, Adam. *Intellectual property and property rights*. Cheltenham, UK: Elgar research collection, 2013, xxii, 895 s. ISBN 978-1-78100-716-7,

⁸ Příkladmo PETR, Michal. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C.H.Beck, 2010, 640 s, ISBN 9788074003073

⁹ Příkladmo MUNKOVÁ, Jindřiška. *Soutěžní právo*. Praha: C.H.Beck, 2012, 622 s, ISBN 9788074004247

2. Vymezení cíle práce a metody použité při zpracování tématu

Cílem disertační práce je poskytnout ucelený vhled do omezení, která soutěžní právo klade na práva duševního vlastnictví a to jak z obecného pohledu, tak z pohledu jednotlivých dílčích částí soutěžního práva (kartelové právo¹⁰, zneužití dominantního postavení¹¹, vertikální dohody) a zejména práva duševního vlastnictví (patentové právo¹², právo užitečných vzorů¹³, známkové právo¹⁴ a další). Tato omezení budou zkoumána nejen z pohledu doktrinálního, ale i z pohledu praktické aplikace v rozhodovací činnosti dotčených orgánů v České republice, Evropské unii a jejích vybraných členských státech i dalších států světa, zejména USA. Výsledkem, ke kterému má práce směřuje, je tvorba pojednání, které představí a kriticky zhodnotí třecí plochy obou právních odvětví. Tam, kde to bude možné, pak načrtne řešení komplikací, které vztah práva duševního vlastnictví a soutěžního práva přináší.

Základnou, ze které bude tato disertační práce vznikat, bude analýza doktrinálních zdrojů a především rozhodovací činnosti orgánů, prosazujících soutěžní právo v České republice, Evropské unii a jejích členských státech a v dalších zemích světa. Tyto vstupní informace budou podrobeny kritickému zkoumání, budou identifikovány a popsány základní formy přístupu k problematice. Tyto základní přístupy budou následně vzájemně komparovány se zohledněním zásahů, jaké přinesly do vztahu obou právních odvětví v rámci právních řádů a jurisdikcí, ze kterých vzešly. Na výsledcích této provedené komparace budou následně vystavěna doporučení pro vhodný model vzájemného vztahu soutěžního práva a práva duševního vlastnictví s důkladným popisem jeho vlastností.

Mé pojednání bude ve své úvodní, obecné části, postupně představovat vztah jednotlivých institutů práva duševního vlastnictví a jednotlivých institutů práva hospodářské soutěže. Tento vzájemně omezující vztah soutěžního práva a práva duševního vlastnictví tak bude

---

¹⁰ Jehož právním základem je právní úprava, obsažená v § 3 odst. 1 ZOHS, popřípadě čl. 101 odst. 1 SFEU

¹¹ Jehož právním základem je § 10 ZOHS, popřípadě čl. 102 SFEU

¹² Jehož právním základem je zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů

¹³ Jehož právním základem je zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochranných známkách), ve znění pozdějších předpisů

¹⁴ Jehož právním základem je zákon č. 478/1992 Sb., o užitečných vzorech, ve znění pozdějších předpisů

představen v rovině legislativní, judikaturní a následně i doktrinální, a to průřezově zejména v právních řádech České republiky, Evropské unie a Spojených států s tím, že budou zohledněna i řešení z dalších jurisdikcí. Při tomto postupu bude zohledněn nejen prostý výsledek srovnání jednotlivých řešení, ale i cest, která k těmto řešením vedou v jednotlivých jurisdikcích. Taková komparace bude poskytovat solidní základ, na kterém již lze formulovat obecné závěry o vztahu jednotlivých institutů obou právních odvětví a naznačí i na možné odchylky a komplikace, která jednotlivá řešení přináší. Analýza současného stavu vztahu práva duševního vlastnictví a práva hospodářské soutěže na úrovni jejich jednotlivých institutů tak bude základem obecné části této práce. V tomto základě následně identifikuji obecně platná pravidla pro vztah obou právních odvětví, použitelná nejen na jednotlivé instituty, ale i v rozsahu celého právního odvětví. Pozornost bude dále věnována i soutěžním dopadům využívání osobnostních a majetkových práv, včetně dopadů aplikace registračního principu.

Hypotéza, kterou chci ve své disertační práci ověřit, zní:

Právo duševního vlastnictví je omezeno normami práva hospodářské soutěže jak na úrovni jednotlivých institutů, tak i na úrovni celého odvětví, přičemž tato omezení představují zásah do komplexního pojetí práva duševního vlastnictví, kterého by nebylo lze dosáhnout prostředky, vlastními právu duševního vlastnictví s tím, že tato omezení lze zobecnit, srozumitelně vyjádřit a tuto formulaci s přesvědčivou spolehlivostí obhájit prostředky práva hospodářské soutěže, a to ve světle judikatury, legislativy i právní doktríny. Uvedená hypotéza bude zkoumána pro jednotlivé instituty práva duševního vlastnictví a jejich možná omezení skutkovými podstatami práva hospodářské soutěže, a to s rozlišením na osobnostní a majetková práva.

Hypotéza bude potvrzena, pokud se podaří dokázat, že jednotlivé instituty práva duševního vlastnictví jsou co do svého rozsahu aktivně omezovány instituty soutěžního práva, a to legislativní, judikaturní či doktrinální cestou. Omezení v rámci jednotlivých institutů přitom může spočívat v omezení chování subjektů, kterým svědčí práva duševního vlastnictví na chování, související s těmito právy, přičemž důvodem pro taková omezení jsou právě soutěžněprávní normy a právo duševního vlastnictví nezná způsob, jak totožného cíle dosáhnout s obdobnou účinností vlastními prostředky.

Hypotéza bude vyvrácena, pokud se podaří dokázat, že k omezování subjektů, kterým svědčí práva duševního vlastnictví, na jejich chování nedochází, že důvody těchto omezení leží mimo oblast regulace soutěžního práva či že obdobných důsledků lze dosáhnout i aplikací prostředků práva duševního vlastnictví.

Cenným výstupem v případě potvrzení hypotézy bude také zjištění, zdali jsou právem hospodářské soutěže omezována práva osobnostní, majetková či obě tyto složky práv duševního vlastnictví společně.

3. Charakteristika obsahu práce

Mé pojednání ve své úvodní, obecné části, postupně představilo jednotlivé základní pojmy a instituty práva duševního vlastnictví a práva hospodářské soutěže. S takto vybudovaným teoretickým základem byla následně studována jednotlivá práva duševního vlastnictví, přičemž ve struktuře této práce se dostalo prvnímu místu autorskému právu. V úvodní části, věnované autorskému právu, byl představen náhled na některé instituty autorského práva z pozic práva soutěžního. Pro další analýzu je klíčové zejména nahlížení díla jako relevantního produktu či autora jako soutěžitele. Značná pozornost byla věnována také licenci, jakožto možnému způsobu, jakým se může autor s dílem účastnit hospodářské soutěže. Lze konstatovat, že řada témat, naznačených v této části, byla následně podrobněji zpracována v příhodnějších částech této práce.

Zvláštní pozornost byla věnována specifické situaci, totiž soutěžnímu pohledu na situaci, kdy je chování spotřebitele v postavení nabyvatele licence určováno specifickou regulací, zakázkovým právem. Příslušná kapitola ukazuje, že specifická regulace veřejného zadávání dává vyniknout některým problematickým otázkám.

Pojednání o autorském právu a jeho vztahu k právu soutěžnímu následovala příbuzná tematika práv souvisejících s právem autorským a jejich soutěžnímu náhledu.

V této kapitole byla studována jednotlivá tzv. související práva v kontextu soutěžního práva. Lze konstatovat, že u těchto práv je poněkud akcentován jejich ekonomický rozměr, soutěžní analýza je tedy zcela na místě. Konfrontace souvisejících práv se soutěžním právem vedla k popsáním důsledkům, z nichž je patrný poněkud nesourodý charakter obou témat. Lze však uzavřít, že po důkladném studiu obou oblastí bylo možné najít způsob vzájemné bezproblémové koexistence těchto témat.

Poměrně vzácně studovaným tématem je soutěžní pohled na kolektivní správu autorským práv. Jedná se o téma poněkud kontroverzní, přičemž u něj lze při zběžném studiu najít silné indicie, naznačující značný rozpor se soutěžní regulací. Po představení základních rysů kolektivní správy a soutěžním posouzení tématu však je nezbytné konstatovat, že současné chápání soutěžního práva není s úpravou kolektivní správy v zásadním rozporu, a to zejména vzhledem k veřejnoprávnímu rozměru problematiky. V závěru části, věnované soutěžnímu

posouzení problematiky kolektivní správy byly identifikovány oblasti, kterým je nutné věnovat zvýšenou pozornost.

Moderním tématem, kterému byla věnována pozornost v následující části práce, je problematika veřejných licencí. Téma bylo uvedeno obecným ujednáním o veřejných licencích a jejich vlastnostech. Byť lze i tomuto tématu snadno věnovat výrazně více prostoru, lze se pro účely této práce spokojit s uvedeným shrnutím. Značná pozornost byla věnována jednotlivým ustanovením, která se ve veřejných licencích často vyskytují. Řada z nich vykazuje znaky, obvyklé pro indicie protisoutěžního chování. Po důkladném rozboru těchto ustanovení, jejich původu, smyslu, účelu a efektu, jaký mají na relevantní trh však lze uzavřít s tím, že obavy z jejich protisoutěžního charakteru byly dostatečně vyvráceny. Lze dokonce přijmout závěr o jejich prospěšnosti pro rozvoj tržního prostředí.

Specifickou podoblastí autorského práva je pak nakládání s informacemi veřejného sektoru. I tato kapitola byla uvedena vzhledem do problematiky z pohledu práva duševního vlastnictví. Výklad byl obohacen o analýzu konkrétní situace, zvolené tak, aby protínala rozhodující část problematických míst. Výsledkem studia tohoto tématu byl způsob, jakým lze zakotvit užívání informací veřejného sektoru na trhu způsobem, konformním se soutěžní regulací. Lze konstatovat, že specifická povaha informací veřejného sektoru a způsobů jejich zpřístupňování veřejnosti, působí v případě dodržení příslušné specifické regulace prosoutěžně.

Systematicky byla k autorskému právu přiřazena i problematika databází, byť se vykazuje celou řadu odlišností. I v této oblasti lze nalézt případy, kdy došlo ke střetu soutěžního práva a práva duševního vlastnictví. Byly popsány příčiny takového střetu, jeho průběh i následky. Problematika databází tak byla důkladně nahlédnuta i z pohledu soutěžního práva.

V rámci systematiky této práce následuje po celku, věnovanému autorskému právu, obdobně strukturované pojednání o právech průmyslových. Úvodní část byla věnována obecným otázkám, společným pro celou oblast. Po stručném přehledu právní úpravy byla pozornost věnována principům, ovládajícím problematiku průmyslových práv jakožto společnému jmenovateli. Následně byl představen pohled na některé základní pojmy a instituty, mezi nimi původce, majitel průmyslového práva a vyčerpání práv.

Po tomto obecném úvodu byl další výklad již věnován jednotlivým průmyslovým právům, na prvním místě pak patentům a průmyslovým vzorům. Způsobem, odpovídajícím zvolené systematické, byla nadnesena stručná charakteristika patentů i užitných vzorů s jejich klíčovými vlastnostmi. Takto popsaný obecný model byl následně podroben důkladné soutěžní analýze. Značná pozornost byla věnována jedné z možných vlastností patentů a užitných vzorů, totiž zvýšení tržní síly majitele patentu či užitného vzoru v důsledku udělení patentu či užitného vzoru. Důkladnému studiu byly podrobeny soutěžně relevantní důsledky takového stavu a možná rizika s nimi spojená, a to včetně relevantní rozhodovací praxe soutěžních orgánů. Pro úplnost soutěžní analýzy byla ve zvláštní kapitole popsána i situace na trhu s patentovaným produktem v širším pojetí, a to jak časovém, tak i produktovém. I tato oblast byla doplněna odkazy na skutečné případy.

Dalším zkoumaným tématem byla problematika průmyslových vzorů. Po obecném úvodu do základní charakteristiky tématu byla provedena soutěžní analýza, přičemž bylo konstatováno existující riziko protisoutěžního jednání vyplývající z užití průmyslového vzoru.

Pojednání o ochranných známkách bylo taktéž zahájeno obecným úvodem, doplněným soutěžní analýzou. Ta se však již věnovala zcela konkrétně zejména možnému porušení soutěžní regulace ve vertikálním vztahu a ve formě zneužití dominantního postavení. Bylo konstatováno, že ochranná známka a určité způsoby jejího využití mohou být ze soutěžního hlediska velmi problematické, aniž by však byly v rozporu s právní úpravou ochranné známky jako takové.

Posouzení řady dalších průmyslových práv bylo spojeno do jediné kapitoly v závěru pojednání o průmyslových právech. Jednotlivé podkapitoly byly věnovány problematice topografií polovodičových výrobků, ochraně odrůd rostlin či označením původu. Tato průmyslová práva byla opět obecně popsána a následně podrobena soutěžní analýze.

4. Závěry k nimž autor dospěl

Z celého textu této práce, jakož i z výše uvedeného shrnutí stojí za pozornost několik dílčích závěrů.

Při absenci dostatečně podrobného studia lze snadno přijmout závěr o jednoznačně rozporném charakteru práva duševního vlastnictví a soutěžního práva. Při důkladném posouzení problematiky však tento závěr v celé řadě jednotlivých případů již neobstojí.

Lze konstatovat, že žádné z práv duševního vlastnictví není v rámci své právní úpravy či doktrinálního chápání zatíženo zvýšeným rizikem výskytu horizontálních protisoutěžních dohod. Jako řada jiných právních vztahů, i právní vztahy spojené s využíváním duševního vlastnictví mohou představovat nosič pro možná kartelová ujednání. Toto riziko je však vlastní jakémukoli kontaktu mezi konkurenty a studované právní odvětví takové riziko neovlivní. Pokud se tedy v souvislosti s duševním vlastnictvím objeví kartelová dohoda, nelze takovou spojitost přisuzovat povaze práva duševního vlastnictví.

V oblasti vertikálních protisoutěžních dohod je situace odlišná. Jak bylo rozebráno na řadě míst této práce, některá práva duševního vlastnictví zásadním způsobem zvyšují riziko vertikální zakázané dohody, jejího výskytu, realizovatelnosti i profitability. Lze konstatovat, že při uplatňování práv duševního vlastnictví je nezbytné mít na mysli i možné dopady soutěžní regulace a naopak.

Pro tematiku zneužití dominantního postavení pak jednoznačně platí, že instituty práva duševního vlastnictví a některé způsoby jejich užívání jsou z pohledu soutěžního práva otevřeně rizikové. Důvody pro takový závěr lze spatřovat zejména v možnosti daného práva založit dominantní postavení, přičemž zcela legitimní způsoby ochrany či prosazování takového práva mohou být v přímém rozporu se soutěžní regulací. Před přijetím takového závěru je však nezbytné důkladně se seznámit s podmínkami na relevantním trhu, neboť i praktiky, které vykazují silné indicie pro zneužívací chování dominantanta, mohou být neškodné či dokonce soutěži prospěšné.

Závěrem této práce lze konstatovat, že zvolená hypotéza, totiž že *„Právo duševního vlastnictví je omezeno normami práva hospodářské soutěže jak na úrovni jednotlivých institutů, tak i na úrovni celého odvětví, přičemž tato omezení představují zásah do komplexního pojetí práva duševního vlastnictví, kterého by nebylo lze dosáhnout prostředky, vlastními právu duševního vlastnictví s tím, že tato omezení lze zobecnit, srozumitelně vyjádřit a tuto formulaci s přesvědčivou spolehlivostí obhájit prostředky práva hospodářské soutěže, a to ve světle judikatury, legislativy i právní doktríny.“* byla v části potvrzena a v části vyvrácena.

Potvrzení hypotézy lze spatřovat ve výše naznačených případech, kdy chování držitele práva duševního vlastnictví je zcela v souladu s právem duševního vlastnictví, avšak z pohledu soutěžního práva je chováním deliktním, nejčastěji pak zneužitím dominantního postavení. Hypotéza však není potvrzena paušálně pro všechna práva duševního vlastnictví v souhrnu a dokonce ani pro jednotlivá práva duševního vlastnictví odděleně. Naopak, pro přijetí konečného závěru je vždy nezbytné důkladně posuzovat nejen izolovaný vztah obou těchto práv, respektive právních odvětví, ale do úvah je nutné včlenit i širší kontext právní a skutkový, zejména ekonomický.

Vyvrácení hypotézy pak lze spatřovat v řadě případů, ve kterých nebylo shledáno omezení práva duševního vlastnictví soutěžní regulací. Tato situace nastává jak pro jednotlivá práva duševního vlastnictví, tak i pro jednotlivé instituty soutěžního práva.

Lze konstatovat, že se v této práci podařilo identifikovat několik situací, ve kterých by prostředky práva duševního vlastnictví poskytovaly dostatek možností k nápravě stavu, který je v rozporu se soutěžní regulací. Byly však nalezeny i situace, ve kterých je tento závěr neobstojí v důkladném zkoumání. Konečně ve specifikovaném souhrnu situací prostředky práva duševního vlastnictví neumožňují nápravu stavu.

Nelze tedy konstatovat, že by rozpor mezi právem duševního vlastnictví a soutěžním právem existoval vždy, stejně tak však nelze přijmout závěr, dle kterého mezi oběma odvětvími žádné konflikty nevznikají. Jejich příčinu však není možné spatřovat v povaze jednotlivých institutů, které se konfliktu účastní, ale pouze v tržní situaci, v jaké k němu dochází, přičemž jen ve výjimečných případech dokáže právo duševního vlastnictví na takové situace reagovat.

Navrátíme-li se k teoretickým východiskům práva duševního vlastnictví a soutěžního práva, vidíme, že rozpor mezi nimi ve skutečnosti neexistuje. Právo duševního vlastnictví i nadále přiznává vymezenému okruhu subjektů exkluzivitu využívání duševního vlastnictví a soutěžní právo usiluje o rovné tržní podmínky a zachování stanovených pravidel hospodářské soutěže. Až v okamžiku, kdy dojde aktivním konáním takto vymezených subjektů k využití získané exkluzivity způsobem, který hospodářskou soutěž naruší zákonem specifikovaným způsobem, vzniká konflikt. Tento konflikt se však odehrává na systémové rovině interakce obou právních odvětví. Odehrává se vždy pouze na úrovni chování konkrétního subjektu v dané situaci v hospodářské soutěži.